

הרב עובדיה בן הרב יעקב יוסף  
ראש כולל תפארת משה, בית שמש

## תכלת בטלית קטן – בצנעא או בפרהסיא

הנה אמו"ר דן בעניין הטלת ציצית תכלת מדם חלזון לפי הזיהויים המקובלים בימינו.

וביאר כי אין לומר שנניח את התכלת לחומרא, ויאמר שאם הוא התכלת אני מתכוון בו לשם מצוה, ואם לאו הוא צבע בעלמא, והרי אינו מרמה אנשים, ואינו כקלא אילן. דיש לומר שלכתחילה הציציות צריכות להיות מצבע הטלית, וכמ"ש הטוש"ע (סי' ט ס"ה), דבעינן 'מין כנף', והכא הטלית בצבע לבן, וכמו שכתוב בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (חלק א סי' ג).<sup>1</sup>

ועוד אמרו הגר"ע עטיה והגר"צ אבא שאול, שהמחמיר מוציא לעז על הראשונים (עיין אור לציון ח"ב פמ"ד שי"ג). ואף שלמהראנ"ח רק בגט אמרו כן, כדי שלא יוציאו לעז על הבנים, שהם ממזרים, והביא דבריו פתחי תשובה (יו"ד סי' ריד סק"ד). מכל מקום מכתובות (קג ע"א) מוכח, שרבי הפסיק לבוא לקדש, כדי שלא להוציא לעז על הראשונים, וכן משמע ממג"א (סי' לב סס"ק מח), וכן כתב אור לציון (שם). אך יש לדחות טענה זו, כי מאחר שלא היה תכלת לראשונים כי לא נמצא, מה שייך לומר בזה לעז על הראשונים.

<sup>1</sup> ולענ"ד אין זו כוונת הגרי"ש אלישיב אלא להיפוך שאין כאן חששא זו, וזו לשון הגרי"ש א שם: "ובשו"ע אור"ח סי' ט ס"ה י"א שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והטעם דבעינן בזה מין הכנף, ובפרמ"ג שם מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית – ולבושיה כתלג חיור, א"כ בהכרח יעשה הציצית והטלית לבנים, ע"ש". ולענ"ד כוונתו להיפוך שאין כאן בעיה מצד זה שצריך שיהיה 'מין כנף', אלא תמיד הבגד צריך להיות לבן, והיות שרוב הפתילים הם לבנים לכן הכנפות גם כן הן לבנות, והראיה שאצל הקב"ה שיש ודאי תכלת, אפילו הכי אמרינן ביה שהטלית כולה לבן. ודוק. וכנראה שהרב השואל רצה לומר שלא להניח תכלת מצד טעם זה, ודחה דבריו. אמנם חלוקים עלי חבריי, שקריאת מכתב הגרי"ש במלואו כמעט לא מותירה מקום לספק שכוונתו גם בפסקה זו, כמו בכל דבריו שם, להורות שלא להטיל תכלת, עכ"ד. והבוחר יבחר.

ונפקא מינה בין הדעות, בטלית קטן. דלהגרי"ש אלישיב לא יניח בו תכלת, דבטלית קטן נמי צריך להיות הצבע אחד, אבל להגר"צ אבא שאול אין בזה חשש מוציא לעז, אם מניח את הציציות שבטלית קטן בהחבא. והמחמיר תע"ב. ולהלכה למעשה אמר"ר הטיל ציציות תכלת מחלזון הארגמון בטלית קטן שלו בצנעא.

אמנם לענ"ד להיפוך, שצריך דוקא בתכלת להוציאו בחוץ. וכדי לבאר יש להקדים החקירה הידועה בדעת רבינו האר"י ז"ל האם צריך להוציא ציציות או אסור להוציא ציציות. וראינו שהמנהג האחרון של המקובלים הספרדים היה לא להוציא ציציות, וכידוע מהרב יצחק כדורי והרב שמואל דרוזי וכן דעת הרב עזרא עטיה וכן דעת האור לציון ומו"ז ביחווה דעת חלק ב סימן א ובהערות של יביע אומר על אור לציון בחלק ט סימן קט אות יח ושכן כתב בישכיל עבדי ח"ח חאו"ח סי' ב ושהאריך בשיטות בזה בציץ אליעזר חלק ח סימן ג, ע"ש. ועיין עוד בלקוטי שיחות שלח לך תשנ"א שהביא דברי מו"ז, ודן שצריך להוציא ע"ש.

והשאלה הגדולה בכל זה הוא כמו שכתב הרב יעקב הלל בשו"ת וישב היס חלק א, שאי אפשר לומר כן בדעת האר"י כלל ועיקר, אלא באמת צריך להוציא ציציות, וכמו שכתב בשער הכוונות בהדיא (בדרוש ב' בענין הציצית): "דע כי בזוהר פרשת שלח לך בדרך קע"ד ע"ב אמרו כי ציצית מלשון הסתכלות כמו 'מצין מן החרכים', גם ציצית מלשון 'ויקחני בציצית ראשי' (יחזקאל ח, ג) והם בחי' השערות הנקראות ציצית", וכן משמע שם עוד, ולכן העלה שמה שאמר האר"י בסוף דרושי הציצית (דרוש ו): "גם הטלית קטן היה לובשו למטה משאר מלבושיו ע"ג חלוקו שלא כאותם המתיהרים ללבושו ע"כ בגדיו וטעות גדול הוא בידם הפך האמת", לא נאמר אלא על הבגד עצמו אבל את הציציות כן יש להוציא, ע"ש באריכות. וכנגד דבריו יצא בספר אורחות צדיקים של הרב עזריאל מנצור בהקדמה אות ז שבטלית קטן בהצנע מרבינו האר"י, ואין להוציא כלל ציציות, ע"ש. ולענ"ד ליישב את הדברים בס"ד, והוא שבאמת צריך להוציא ציציות כפשט דברי רבינו האר"י; אמנם לא אמרו אלא על עצם המצוה שהוא כולל את התכלת, אבל כשהוא לובש לבן בלבד – בכהאי גוונא אין להוציא, כמנהגנו.

וזו לשון שער הכוונות בדרוש אחרון של קרית שמע:

ובהגיעך אל פסוק 'וראיתם אותו וזכרתם' אז תכוין כוונה אחרת, והיא זו כי הנה תסתכל בהם בפ' זה ב'פ פעם אחר פעם, ובכל פעם תכוין בהם אל שם ק"ל שהוא בגי' עין וה"ס הרבוע של שם הויה דאלפין דמ"ה העולה ק"ל. ותכלית כונה זו היא כי רחל נק' עולימתא שפירתא דלית לה עיינין כמבואר אצלינו בתחלת הסבא דפ' משפטים, והנה התכלת שבציצית ה"ס החשך שאין בו בחינת העינים והארה המכלה את הכל, והוא בחי' הדין, ולכן צריך לכוין כשמסתכל בציצית כאלו יש שם תכלת שבציצית. ותסתכל כשתאמר 'וראיתם אותו' ותכוין להמשיך שם בחי' העינים העליונים והראי' שבהם, ותכוין בשני פעמים ק"ל שה"ס ב' עיינין עלאין, להמשיך משם בחי' הארת ראייה עליונה אל התכלת החשוך הזה, שה"ס עולימתא שפירתא דלית לה עיינין כנז'. וזה עצמה היא הכונה שתקנו בכוס ברכת המזון באומרם ז"ל ונותן עיניו בו, כמבואר במקומו. וזה הטעם שאין הציצית נוהגת אלא ביום, לפי שאז יש כח בדינו להמשיך אליו ראייה העליונה, משא"כ בלילה שאז הדינין גוברין ואין כח בדינו להמשיך שם ראייה העליונה.

רואים במוחש, שאין הראייה של הציצית אלא רק בתכלת ולא בלבן, ולכן כל העניין של הוצאת הציציות כדי לראותן, זה שייך רק בתכלת, ולכן נהגו כשאין תכלת לא להוציא כלל ציציות. ובזה אתי שפיר יותר לשון הפרי עץ חיים (שער הציצית פ"ו): "גם דע, שצריך להסתכל בציצית בשעת פרשת ציצית כשאומר 'וראיתם אותו' כמ"ש בע"ה. אמנם גם כן צריך להסתכל כל יום וכל שעה, כמ"ש 'וראיתם אותו', והוא תועלת גדול אל הנשמה כדי שלא יזדמן חטא על ידו, וגם כדי להשיג הוא תועלת גדול... לכן צריך להסתכל בציצית, ולכוין כאלו יש שם תכלת, ואז יסתכל ב' פעמים ב'וראיתם אותו', ותכוין להמשיך אליה סוד עינים עליונים, וראייה עליונה. ותכוין ב' פעמים ק"ל, שהם ב' עינים עליונים, להמשיך הראייה משם לסוד התכלת".

וכן הוא גם לכאורה לפי הפשט בטעם של 'וראיתם אותו', כדאיתא במסכת סוטה (יז ע"א): היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר: 'ויראו את א-להי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר', וכתוב: 'כמראה אבן ספיר דמות כסא'". ועל כן דווקא כשיש תכלת ישלהוציא את הציציות.

אמנם לפי הפשט בגמרא שלנו במנחות ריש פרק התכלת (דף לח) 'הכנף פתיל תכלת' בא לומר שגם לבן וגם תכלת יש בו משום 'וראיתם אותו', וכן הוא בשו"ע המצריך להוציא ולראות את הציציות אף בזמן שאין תכלת, אבל על כל פנים לפי האר"י יציבא מילתא בטעמא.

ודע, שעיקר עניין של 'וראיתם אותו' הוא על הקשרים והכריכות, ששם מתבטא חוט התכלת, מה שאין כן בפתילות שהוא מעט ובטל ברובו. וכן נוהגים אחינו התימנים בזה. והנלענ"ד כתבתי.